

پویش تسبیح و ضریح

ویژه کودکان و نوجوانان

کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان

معاونت فرهنگی

سال ۱۴۰۵

"به نام خدای مهربان"

فهرست:

مقدمه ۲

اهداف پویش ۳

رویکردها و سیاست‌های اجرایی ۳

برنامه‌های اجرایی پویش ۳و٤

مخاطبان ٤

کارگاه ساخت تسبیح گِلی سفالین ٤و٥

کارگاه ساخت ضریح (حجم‌سازی) ٥

نکات کلیدی مورد توجه مراکز در اجرای فعالیت ٦

نکات کلیدی مورد توجه کارشناسان هنری در اجرای فعالیت ٦

مقدمه

تسبیح در فرهنگ ایرانی و اسلامی نمادی دیرینه از تمرکز، ذکر و ارتباط با خالق است. تسبیح نه تنها وسیله‌ای برای عبادت است، بلکه به عنوان یک اثر هنری و نمادی از آرامش و یادآوری نیز شناخته می‌شود. ارزشمندترین جنبه تسبیح، پیوند آن با سنت‌های معنوی مسلمانان و به‌ویژه، تسبیحات حضرت زهرا (س) است. تسبیحات ایشان شامل ۳۴ مرتبه "الله‌اکبر"، ۳۳ مرتبه "الحمدلله"، و ۳۳ مرتبه "سبحان‌الله" است که یادآور سادگی، اخلاص و عبادت خالصانه ایشان است. ایشان تسبیحی از نور در دستِ تاریخ گذاشتند که بندبندِ آن، راهِ رسیدن به خداست. همچنین تسبیح، ریشه در خاکِ شهید، رنجِ مادرانه و آرامشِ الهی دارد.

ضریح نیز در فرهنگ ایرانی و اسلامی، موزه‌ای زنده از هم‌نشینی والاترین هنرهای سنتی بوده است. ضریح صرفاً یک سازه‌ی معماری یا قفسی فلزی و چوبی برای محافظت از یک مزار مطهر نیست؛ بلکه ساختاری چند لایه و سرشار از زیبایی‌شناختی، عرفان و عاطفه است. پنجره‌ای است رو به آسمان؛ این پنجره‌ها نگاه را هدایت می‌کنند، اما حریم قدسی را محفوظ نگه می‌دارند. نور از میان روزنه‌های ضریح عبور می‌کند و سایه‌روشن‌هایی می‌سازد که یادآور گذر نور هدایت و تجلی رحمت الهی در دل تاریکی‌های زندگی است. هر حفره و گره در شبکه‌ی ضریح، مانند پنجره‌ای است که زائر صورت یا دست خود را به آن نزدیک می‌کند و نجواهای درونی‌اش را از آن عبور می‌دهد. ضریح، فصل مشترکِ «معماری قدسی»، «باورهای مردمی» و «هنرهای سنتی ایران» به شمار می‌رود.

حضرت فاطمه (س) معصومی است که مزارشان پنهان و بی‌ضریح و به وسعتِ تمامیِ قلب‌های مشتاق است. پنهان‌بودن مزار و نبود ضریح برای ایشان برای همه‌ی ما یک راز پر از دلتنگی است؛ گویی مزار این بانوی مهربان، پنهان است تا یاد و نامش همیشه در دل‌های ما زنده بماند. در ضمیر ناخودآگاه ایرانی و شیعی، ساختن ضریح به نام یا یاد ایشان، حرکتی است نمادین برای بازآفرینیِ آن حرمِ گمشده در جغرافیای دل‌ها. کودکان و نوجوانان با ساختن ضریح‌های نمادین، گویی در قلب خود برای آن مادرِ بی‌نشان، حریمی امن و پنجره‌ای از نور بنا می‌کنند.

در این پویش دست به کار شده و با گِلِ سفالگری، چوب و مواد مختلف، ضریح و پنجره‌ای کوچک ساخته تا با دستان خود پناهگاهی قشنگ برای دل‌هایمان بسازیم.

ضریحِ دست‌ساز ما گویای این حقیقت خواهد بود که: «اگر مزار بی‌بی دو عالم بی‌نشان است، اما حریم عشق، مهربانی و یاد او در تک‌تک خانه‌های ما و در دل‌های پاک کودکان و نوجوانان پر از نور و روشن است.» ما با ساخت ضریح‌های کوچک، پنجره‌ای رو به آسمان باز می‌کنیم تا دل‌تنگی‌هایمان را به او هدیه دهیم.

پویش تسبیح و ضریح، با توجه به کتاب «**بهترین خانه‌ی دنیا**» که در مراکز کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان موجود می‌باشد از ایام شهادت تا ولادت حضرت فاطمه‌زهرا (س) در مراکز کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان سراسر کشور برگزار خواهد شد. این پویش فرصتی است برای آشنایی با بانوی نور و فضیلت، **"حضرت فاطمه‌زهرا (س)"**، بهره‌مندی از آموزه‌های تربیتی ایشان و نمایش خلاقیت کودکان و نوجوانان به کمک هنر سفالگری و حجم‌سازی. و در نهایت ایجاد فضایی معنوی برای کودکان و نوجوانان است تا با الگو گرفتن از حضرت زهرا (س)، در مسیر سعادت و کمال گام بردارند و با مفاهیم دینی آشنا شوند. همچنین در این پویش ادای دِین و احترام به کودکان شهید میناب و خانواده‌هایشان مورد توجه قرار می‌گیرد. مشبک‌های روی ضریح، همان روزنه‌هایی هستند که نورِ محبتِ فرزندانِ ایران را به قلبِ مادرانِ کودکان شهیدِ میناب پیوند می‌زند.

اهداف پویش

- آشنایی کودکان و نوجوانان با شخصیت بزرگوار حضرت زهرا (س) و جایگاه ایشان در دین اسلام
- آموزش تسبیحات حضرت فاطمه‌زهرا (س) به روشی جذاب و خلاقانه
- تقویت مهارت‌های دست‌ورزی و خلاقیت کودکان و نوجوانان به وسیله فعالیت سفالگری و حجم‌سازی
- ایجاد فضایی شاد و معنوی در کنار آموزه‌های تربیتی
- ایجاد حس همبستگی و مسئولیت اجتماعی در کودکان و نوجوانان سراسر کشور در مشارکت و حرکتی یکپارچه برای پاسداشت مادران صبور و داغدار سرزمینمان در میناب
- ادای احترام به کودکان شهید میناب و خانواده‌هایشان (پیوند دادن جغرافیای فرهنگی کشور به جنوب، و رساندن پیامِ «تنها نبودن» به مادران شهدای میناب از طریق اهدای دست‌ساخته‌های معنوی اعضا)
- تقویت جریان‌سازی یکپارچه در کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان (هم‌افزایی میان مراکز استان‌ها در یک کنش هنری هماهنگ)

رویکردها و سیاست‌های اجرایی

- ایجاد بستری مناسب جهت آشنایی هرچه بیشتر کودکان و نوجوانان با فضایل حضرت زهرا (س) از طریق محتوای متناسب و جذاب
- فراهم آوردن زمینه ارتقاء مهارت و توانمندی‌های هنری و شناختی کودکان و نوجوانان با تمرکز بر کاربردی بودن اثر ساخته‌شده
- تشویق و انگیزه‌بخشی به کودکان و نوجوانان، برای خلق آثار منحصر به فرد و ابراز وجود هنری خود در چهارچوب موضوع معنوی پویش
- طراحی فعالیت‌ها متناسب با سن اعضاء

برنامه‌های اجرایی

- طراحی و برگزاری پویش "تسبیح و ضریح" در یک یا چند روز و متناسب با گروه سنی مخاطبین (کودکان و نوجوانان)
- فضاسازی مراکز فرهنگی هنری متناسب با موضوع زندگی حضرت فاطمه‌زهرا (س) در ایام شهادت تا ولادت ایشان
- برگزاری کارگاه هنری ساخت تسبیح سفالین (از رنگ‌آمیزی تسبیح‌ها خودداری شود)
- برگزاری کارگاه هنری ساخت ضریح (با گِلِ سفالگری، پاپیه‌ماشه، چوب، مقوا و ...)
- برگزاری جشن و دعوت از مادران در روز میلاد حضرت زهرا (س) در مراکز کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان و اهدای تعدادی از تسبیح و ضریح‌ها به مادران اعضای مراکز
- ادارات کل کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان در هر استان موظف است به‌منظور تجلیل از مادرانِ کودکان شهید میناب در سالروز میلاد حضرت زهرا (س)، از هر مرکز در استان خود یک تسبیح دست‌ساخته که به‌صورت مشارکتی کار اعضای مراکز می‌باشد را با رعایت مهلت زمانی لازم جهت طی مراحل پستی، حداکثر تا تاریخ ۱۴۰۵/۰۹/۰۴ به مقصد (استان هرمزگان) ارسال نماید تا در جشن میلاد پر برکت حضرت فاطمه‌زهرا (س) به مادران داغدار میناب در استان هرمزگان اهدا گردد.
- اداره کل کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان استان هرمزگان در روز ولادت پر برکت حضرت فاطمه‌زهرا (س)، از مادران کودکان شهید میناب دعوت به عمل آورده و طی مراسم تجلیل از این بزرگواران، آثار منتخب "پویش تسبیح و ضریح" کودکان و نوجوانان ارسال‌شده از تمامی استان‌ها را به آنان اهدا می‌نماید.

کتاب‌های پیشنهادی پویش تسبیح و ضریح از منابع موجود در مراکز کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان

مربیان گرامی می‌توانند برای آشنایی بیشتر کودکان و نوجوانان با زندگی و شخصیت والای حضرت فاطمه زهرا (س)، از کتاب‌های زیر در طراحی و اجرای فعالیت‌های فرهنگی، هنری و ادبی پویش بهره بگیرند:

- «**بهترین خانه‌ی دنیا**»، نوشته‌ی زینب علیزاده
- «**انارهای آسمانی**»، نوشته‌ی مجید ملامحمدی
- «**تو بوی سیب می‌دهی**»، مجموعه اشعار، با تأکید بر شعر «بانوی بهشت»
- «**عروس رنگین‌کمان**»، از مجموعه‌ی چهارده‌جلدی «اختران»، نوشته‌ی شهرام شفیعی
- «**دختر آسمانی**»، نوشته‌ی سیدمهدی شجاعی

مخاطبان

- کودکان و نوجوانان مراکز کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان سراسر کشور

زمان

- از ابلاغ شیوه‌نامه تا میلاد حضرت زهرا سلام‌الله‌علیها

کارگاه ساخت تسبیح گِلی سفالین

ساخت تسبیح با گِل، فرصتی است برای تجربه کودکان و نوجوانان با استفاده از ساده‌ترین ابزار (گِلِ سفالگری)، در راستای خلق اثری مقدس و پربرکت. همچنین فرآیند شکل‌دهی به گِل، تمرینی عملی برای تقویت توجه و تمرکز محسوب می‌شود. هر تسبیح ساخته‌شده، نمادی از سادگی و قداست زندگی حضرت زهرا (س) و یادبودی ماندگار از مسیر آفرینش خواهد بود. استفاده از گِل (ساده‌ترین ماده طبیعی)، کودکان را به ریشه‌های هنری سفالگری ایرانی و مفهوم اصالت و پایداری متصل می‌سازد. این فعالیت، یادآور آن است که بزرگ‌ترین ارزش‌ها اغلب از ساده‌ترین عناصر طبیعت زاده می‌شوند. همچنین تسبیح‌های گِلی، با توجه به ماهیت دست‌ساز و ارتباط عمیق با خاک و هنر بومی، بستری عالی برای فعالیت‌ها و پروژه‌های فرهنگی هستند. این فعالیت‌ها می‌توانند بر اصالت، معنای معنوی، و پیوند با سنت‌های هنری تمرکز کنند.

- فرآیند شکل‌دهی به گِل، نیازمند صبر، دقت، و مهارت‌های حرکتی ظریف است. همچنین ساخت تسبیح‌های گِلی فراتر از یک فعالیت صرفاً فنی خواهد بود و به ابزاری برای انتقال میراث فرهنگی، آموزش ارزش‌های هنری و پرورش روحیه معنوی در کودکان تبدیل می‌شود. برای ایجاد حفره در مهره‌های گِلی، از سیخ چوبی یا خلال دندان استفاده شود. این کار به آرامی و به صورت مستقیم از مرکز هر مهره عبور داده شود. حفره باید به اندازه کافی بزرگ باشد تا نخ تسبیح به راحتی از آن عبور کند (بعد از خشک‌شدن ممکن است کمی جمع شود).
- می‌توان قبل از نخ‌کردن تسبیح، از امکان پخت برای استحکام بیشتر مهره‌های گِلی استفاده کرد. پس از خشک‌شدن، می‌توان از اسپری‌های براق کننده (کیلر غیرسمی)، (توسط مربی) در جهت ماندگاری و درخشندگی بیشتر بهره برد.
- همچنین می‌توان از نقوش سفالگری ایرانی (مانند طرح‌های هندسی ساده، خطوط اسلیمی ساده، یا نقش‌های گیاهی) در طراحی نقوش روی تسبیح، استفاده نمود و یا برای ایجاد خلاقیت در شکل‌دهی و بافت مهره‌ها، به جای ساخت مهره‌های کاملاً صاف، از اشیاء مختلف برای ایجاد بافت روی گِل استفاده کرد. به‌طور مثال: فشردن گِل روی پارچه توری یا قلاب‌بافی برای ایجاد نقش و یا استفاده از برگ‌های کوچک یا دانه‌های قهوه/حبوبات خشک برای ایجاد نقش برجسته روی سطح گِل. همچنین می‌توان از شانه، چنگال یا سر مداد برای ایجاد خطوط موازی یا نقطه‌چین استفاده کرد.

کارگاه ساخت ضریح (حجم‌سازی)

کودکان و نوجوانان به‌صورت فردی یا گروهی، ضریح‌هایی در اندازه‌ها و شکل‌های متعارف ضریح طراحی و اجرا می‌کنند. برای ساخت ضریح می‌توان از گِلِ سفالگری یا مواد و متریال دیگری مانند چوب، پاپیه‌ماشه، مقوا و سایر مواد در دسترس استفاده کرد. هر ضریح، بازتابی از نگاه و تخیل سازندگان آن خواهد بود.

پس از ساخت تسبیح‌ها و ضریح‌ها به صورت جداگانه، تعدادی از تسبیح‌ها در ترکیب‌بندی‌های مناسب به ضریح‌ها متصل شوند. همچنین می‌توان از نورپردازی مناسب و پارچه‌های سبز یا نخ برای گره‌زدن به شبکه‌های ضریح به منظور دخیل‌بستن بر روی اثر استفاده نمود. دخیل‌بستن بازنمایی عینی یک «پیمان» و «فراموش نکردن یک خواسته» است. گره، تمنای گره‌گشایی از بن‌بست‌های زندگی است.

والدین گرامی نیز می‌توانند همراه کودکان و نوجوانان خود در کارگاه ساخت تسبیح و ضریح که در مراکز کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان برگزار می‌شود، شرکت نمایند.

نکات کلیدی مورد توجه مراکز کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان در اجرای پویش

- استفاده از زبان ساده و قابل فهم در اجرای پویش برای کودکان و نوجوانان (متناسب با گروه سنی)
- برگزاری نمایشگاه از تسبیح‌ها و ضریح‌های ساخته شده توسط اعضاء در فضاسازی متناسب با برنامه
- برگزاری جشن در روز میلاد حضرت فاطمه (س)، دعوت از مادران اعضا و اهدای آثار ساخته‌شده به مادران
- مستندسازی، انتشار تصاویر لحظات ناب پویش در بستر فضاهای مجازی
- تجلیل از شرکت‌کنندگان با اهدای جوایز و یادبود، به‌منظور ایجاد انگیزه و قدردانی از تلاش‌های آن‌ها

نکات کلیدی مورد توجه کارشناسان هنری در اجرای پویش

- کارشناسان هنری در ادارات کل کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان در استان‌ها، زمان‌بندی فرایند ارسال آثار منتخب پستی را به گونه‌ای پیش‌بینی و مدیریت نمایند که آثار منتخب هر استان، حداکثر تا تاریخ ۱۴۰۵/۰۹/۰۴ در اداره کل استان هرمزگان وصول شده باشد.
- **نکته: تسبیح‌ها حتماً پخته شوند تا از شکستن آن‌ها هنگام جابه‌جایی و ارسال به استان هرمزگان جلوگیری شود.**

نشانی اداره کل استان هرمزگان: هرمزگان، بندرعباس، خیابان امام خمینی(ره)، خیابان آیت‌الله غفاری، اداره کل کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان استان هرمزگان، واحد آفرینش‌های هنری کدپستی: ۷۹۱۴۹_۱۳۱۶۹ سرکار خانم فرهادی (کارشناس هنری) دریافت نمایند.

- کارشناسان محترم هنری پس از مطالعه دقیق شیوه‌نامه، در صورت داشتن هرگونه سؤال، با شماره‌های ۸۸۹۷۱۲۸۸ و ۸۸۹۷۱۲۸۹ ۰۲۱ داخلی ۱۱۳ سرکار خانم محسنی تماس حاصل فرمایید.

- مقتضی است پس از اتمام پویش، کارشناسان محترم هنری استان‌ها گزارش مشروح عملکرد (شامل آمار، روایت فرآیند کارگاه‌ها و مستندات تصویری و ویدئویی (باکیفیت) از آثار و برگزاری روز جشن میلاد در مراکز را حداکثر تا تاریخ ۱۴۰۵/۰۹/۲۵ به مدیریت آفرینش‌های ادبی و هنری ارسال فرمایند.

